

علامه جعفری مدافع پیشروی گفت‌وگوی ادیان با نگاه همزیستی معقول بود

استاد محمدتقی جعفری مدافعی پیشرو در بحث و گفت‌وگو میان ادیان با جهت‌گیری ضروری و سازنده «همزیستی معقول» بود. او نظریه‌اش را با عنوان «تجدید نظر در دین جهانی ابراهیمی برای هماهنگی اهل کتاب و توجه آنان به يك وحدت عالی» مطرح و به صورت علمی آنرا تبیین و تشریح کرد. به گزارش خبرگزاری قرآنی ایران (ایکنا)، 10 سال پیش در چنین روزی 25 آبان‌ماه سال 1377 علامه محمدتقی جعفری کوچ ابدی به اقامت‌گاه همیشگی کرد. این عالم بزرگ و متعهد، در طول بیش از 45 سال از هنگامی که پس از تکمیل تحصیلات عالی و ممتاز خود قدم در وادی تألیف و تحقیق و تعلیم نهاد، آثار علمی باارزشی پدید آورد و تفکر فلسفی را در دایره‌ای وسیع از مستفیدان و تحسین‌کنندگان جهانی خود ارتقا بخشید.

محمدتقی جعفری در اول مردادماه سال 1304 هجری شمسی در محله شتریان تبریز در خانواده متدین و مخلص، اما به لحاظ اقتصادی پایین، به دنیا آمد. نام پدر وی کریم بود. کریم اگر چه در هیچ مکتب و مدرسه‌ای درس نخوانده بود، ولی حافظه‌ای بسیار قوی داشت و غالب سخنان واعظان و خطیبان شهر را به طرزی شیوا بیان می‌کرد. شغل کریم نانواپی بود و بدون آن‌که وضو بسازد، دستش را به خمیر و نان نمی‌زد، به کار و تلاش علاقه وافری داشت. مادر محمدتقی، فرزند میرربیع حکیم، از سادات علوی و از خاندانی بزرگ و محترم در تبریز بود که از نعمت سواد هم بی‌بهره نبود و لذا او اولین استاد فرزندش می‌شود.

محمدتقی نزد مادر، مقداری از مقدمات و قرآن را آموخت و در سال 1310 وقتی هنوز محمدتقی شش سال داشت به مدرسه اعتماد تبریز رفت و در همان بدو ورود او را به کلاس چهارم بردند و او با استعداد شگرف خود این کلاس را با رتبه دوم گذراند و در سال بعد کلاس پنجم را با رتبه اول. ولی محمدتقی کوچک، بعد از مدتی به خاطر تنگدستی خانواده در سال 1312 ناگزیر دبستان را در میانه راه رها کرد و در پی یافتن درآمد به کسب و کار به کفاشی روی آورد.

وی بعد از مدتی در سال 1314 تحصیل را در مدرسه طالبیه تبریز پیش می‌گیرد و ضمن کار کردن نیز به فراگیری علون حوزوی می‌پردازد. ولی بعد از گذشت 4 سال احساس می‌کند که مطالب ارائه شده در این مدرسه برای خاموش کردن عطش او کافی نیست، لذا در سال 1318 مطابق با سال 1359 هـ.ق در حالی که پانزده بهار را پشت سر می‌نهد، زادگاه خویش را به قصد اقامت در تهران ترک کرد و وارد مدرسه مروی تهران می‌شود و از شیخ محمدرضا تنکابنی و میرزا مهدی آشتیانی بهره می‌برد.

محمدتقی زمانی که از اساتیدش در تهران بهره‌ها برد، در سال 1320 هجری شمسی مطابق با سال 1362 هـ.ق عازم قم می‌شود، در مدرسه دارالشفای اقامت می‌گزیند و از اساتیدی چون آیت‌الله خوانساری، آیت‌الله حجت، آیت‌الله صدر، آیت‌الله فیض، امام خمینی(ره)، شیخ مهدی مازندانی، شیخ محمدتقی زرگر و علامه طباطبایی بهره‌مند می‌شود.

توجه به عامل تعهد و لزوم وفای به عهد، مجموعه زندگی این عامل نظم آشنا را در چنان انسجام اعتدال آمیزی فرو برد که در طول سالیانی دراز، کمتر زمانی اتفاق افتاد که امری چارچوب عادی و شناخته شده‌اش اجرا گردد و وی از آن جا که بی نظمی را یکی از عوامل ضرر بار عقب ماندگی مشرق زمین و کشورهای اسلامی می‌دانست، بنابراین اهمیتی بی به آن قائل بود

همزمان با تحصیل در قم، آیت‌الله شهید قدوسی و آیت‌الله حجت کوه‌کمره‌ای، محمدتقی را ملیس به لباس روحانیت می‌کنند، لباسی که او از حرمتش به شایستگی پاسداری کرد. محمدتقی که اکنون از فضایی پرتوان حوزه بود، در سال 1321 هجری شمسی، با رسیدن خبر فوت مادر، سراسیمه قم را به مقصد تبریز ترک می‌کند و چند ماهی را در آنجا می‌ماند تا این که به امر مجتهد بزرگ تبریز، آیت‌الله میرزا فتاح شهیدی و با مساعدت مالی او، برای ادامه تحصیل راهی نجف می‌شود و در سال 1322 در مدرسه صدر نجف اشرف اقامت می‌کند.

وی در ایام اقامت در نجف تشکیل خانواده داد و در دوران تأهل نیز سختی‌های زندگی گریبان‌گیرش بود. همسرش نقل می‌کند که تابستان‌ها در نجف زیرزمینی را اجاره می‌کردیم که بسیار فرسوده و قدیمی بود. حتی مار در آن دیده می‌شد، ولی چون جای دیگری برای گذراندن تابستان گرم نداشتیم، ناگزیر در چنین جایی سکونت اختیار کردیم.

حضور 11 ساله محمدتقی جعفری در دانشگاه دینی بزرگ نجف اشرف که آکنده از اساتیدی بسیار ممتاز و صاحب نظر هم‌چون: سیدابوالقاسم خویی، سید محسن حکیم، شیخ کاظم شیرازی، سیدعبداله‌ادی شیرازی، سیدجمال‌الدین گلپایگانی، شیخ مرتضی طالقانی و ... بود، تأثیر قاطعانه‌ای در شکل‌گیری شخصیت علمی و عملی وی داشت، به گونه‌ای که در سن 23 سالگی (سال 1366 هـ.ق) موفق به اخذ درجه اجتهاد از شیخ کاظم شیرازی شد.

وی در این هنگام تدریس را شروع کرد و در مدت کمی از مدرسین صاحب‌نام حوزه نجف شد، چنانچه خود می‌گوید: در نجف درس فلسفه و معارف را شروع کردم. این درس را مرحوم میرزا عبدالهادی شیرازی پیشنهاد کرد. در آن هنگام علامه طباطبایی با آقای مطهری و دیگران زودتر از نجف بحث‌های جدیدی را در ایران آغاز کرده بودند. من آنجا تدریس را در مدرسه صدر شروع کرده، از مدارس دیگر نیز به این مدرسه می‌آمدند تا در درس شرکت کنند. مرحوم آقای سیدمحمدباقر صدر نیز يك سال در این درس حضور داشت.

محمدتقی جعفری که از اساتید برجسته نجف شده بود، پس از 11 سال اقامت در نجف بعد از سفر کوتاهی که به ایران داشت، در عین اینکه قصد قامت دائمی در نجف داشت بعد از مشورت با اساتید برجسته‌اش همچون آیت‌الله سیدعبداله‌ادی شیرازی و آیت‌الله خویی به ایران بازمی‌گردد.

وی در ابتدا در مشهد مقدس اقامت گزید و از آیت‌الله میلانی اجازه اجتهاد دریافت کرد، ولی چون آب مشهد به او نمی‌سازد به تهران نقل مکان می‌کند و در مدرسه مروی به تدریس منظومه و عروۃ‌الوثقی می‌پردازد و به طور همزمان در مسجد سپهسالار تهران سخنرانی‌های عمومی برگزار می‌کند.

یکی از ویژگی‌های استاد جعفری، نظمی بود که با زندگی‌اش پیوسته بود. میزان بالای عنایت او به مقوله نظم، آدمی را ترغیب می‌کند که بگوید: نظم با گوشت و خون

او عجیب شده، در بندبند حرکاتش نهادینه بود. توجه به عامل تعهد و لزوم عمل و وفای به عهد، مجموعه زندگی این عامل نظم‌آشنا را در چنان انسجام اعتدال‌آمیزی فرو برد که در طول سالیانی دراز، کمتر زمانی اتفاق افتاد که امری احیاناً خارج از چارچوب عادی و شناخته شده‌اش اجرا شود. وی درباره اجرای نظم و لزوم التزام به عناصر نظم‌آفرین، اهتمامی وسواس‌گونه داشت و اساساً آن را یکی از عوامل بسیار جدی يك حیات منطقی می‌دانست.

وی از آنجا که بی‌نظمی را یکی از عوامل ضریبار عقب‌ماندگی مشرق‌زمین و کشورهای اسلامی می‌دانست، بنابراین اهمیتی بی‌بدیل نسبت به آن قائل بود و تا آنجا که در توان داشت، آن را جدی گرفت، گفت و عمل کرد. طرح بحث و گفت‌وگو میان ادیان الهی، در راستای يك زندگی مسالمت‌آمیز و برقراری تفاهم زیستی انسان در قرن جدید، از دیگر ابتکارات او محسوب می‌شود. وی این موضوع را برای نخستین‌بار در سال 1362 خورشیدی در حضور جمعی از متفکران اسلامی و آلمانی هم‌چون: پروفسور هانس کونگ، پروفسور فان اس، پروفسور دایبر، پروفسور مایر و ... مطرح و اظهار کرد: اگر ما پیروان ادیان آسمانی بتوانیم در متن دین فطری الهی که به وسیله حضرت ابراهیم(ع) مطرح شده، تفاهم به وجود بیاوریم، قطعاً جامع مشترک آن ادیان را مورد پذیرش قرار داده، می‌توانیم هم‌زیستی معقولی داشته باشیم.

به نظر می‌رسد که استاد جعفری مدافعی پیشرو در بحث و گفت‌وگو میان ادیان با جهت‌گیری ضروری و سازنده «هم‌زیستی معقول» بود. وی نظریه خود را دوباره در دی‌ماه سال 1374 خورشیدی در کنفرانس بین‌المللی اسلام و مسیحیت در کشور سوئیس، با عنوان «تجدید نظر در دین جهانی ابراهیمی برای هماهنگی اهل کتاب و توجه آنان به يك وحدت عالی» مطرح کرده و به صورت علمی آنرا تبیین و تشریح کرد.

علامه محمدتقی جعفری عمر را خود را صرف تألیف کتب ماندگار کرد که تعداد آن به بیش از 100 عدد می‌رسد که به برخی از آنها اشاره می‌کنیم: ترجمه و تفسیر نهج البلاغه و تفسیر و نقد و تحلیل مثنوی از مهم‌ترین آنهاست، اخلاق و مبانى، عرفان و معنویت، موسیقی از دیدگاه فلسفی و روانی، فلسفه علم، انسان و جهان‌شناسی، زیبایی‌شناسی و هنر و

از نقوش مثنوی بی‌آب و رنگ / آینه افکار را بگرفته زنگ
هان و هان تو ای تقی جعفری / زنگ این آینه را باید بری
زنگ این آینه بردن کار توست / دست حق صیقل ده آثار توست
چشم آن دارم که با مغز فکور / در دمی در مردگان بانك نشور*

*منابع: مفاخر ایران زمین، ج 7؛ تکاپوگر اندیشه‌ها، نوشته عبدالله نصری؛ پایگاه اطلاع‌رسانی استاد محمدتقی جعفری.